

ד"ר רוני כרמלי | מוזיקה ופסיכואנליזה

השיעורים וחומרי הקריאה:

1. מוזיקה ופסיכואנליזה - מבוא.
2. הלא מודע המוזיקלי. נקשיב דרך מוזיקה לאזורים הלא מודעים של אמנים, ל"פליטות פה" מוזיקאליות, ולדברים לא מתוכננים שמתרחשים בהקלטות. דרך דיוויד בואי, החיפושיות ורדיוהד, נקשיב להתרחשויות הלא מודעות כפי שהן באות לידי ביטוי בקליניקה. קריאה: פרויד, הלא מודע (1915).
3. **Reverie וחלימה**. נקרא על אודות מושג הרוורי של ביון, וננסה להבין רוורי מוזיקלי בקליניקה. ננתח טכניקות ליצירת חלומיות ביצירות מוסיקליות, כדוגמת ה Traumerei של שומאן; "חלומה של ג'וליה" של פינק פלויד; A Day in the Life של החיפושיות. נקרא מתוך כתבי ביון ומתוך ספרות משנית אודותיו (המילון של סנדלר).
4. **כפיית חזרה דחף המוות ודחף החיים**. החזרה במוזיקה היא נושא טכני חזק. נדבר על נקודת עוגב והתפקיד הנפשי שלה, על חזרה חוזרת על נושא ועל יצירות הבנויות על משפט מוזיקאלי חוזר. נקשיב לאלג'יר, ראול ודיוויד בואי. נקרא שוב מתוך פרויד, מעבר לעקרונ העונג, ונרחיב באמצעות החשיבה הקלייניאנית על אודות דחף המוות.
5. **לתקשר, לא לתקשר**. אמנים מסוימים מצליחים לתקשר במוזיקה את אי התקשורת שלהם עצמם, גם באמצעות נושאים כגון שירים על אודות אבדן בחלל ותיאורי טבע. דרך ניק דרייק, ואחרים ננסה להבין את התופעה המוזיקאלית הזאת של אי תקשורת בתוך התקשורת המוזיקאלית, וכיצד ההבנה המוזיקאלית הזאת עוזרת לדייק את ההבנה הקלינית של מטופלים באזורי אי-תקשורת שונים. נקרא את מאמרו של ויניקוט, לתקשר ולא לתקשר (1965).
6. **מיניות ומגדר**. במוזיקה הזהות הג'נדראלית נקבעת במידה רבה על ידי המנעד של קול המבצע. נקשיב לטכניקה של הגבריות המוגזמת של לאונרד כהן, שמדגיש את הקיצון של הגבריות על רקע הקולות הנשיים המלטפים, ונקשיב לבחירות אחרות כמו אלה של דיוויד בואי שמשחק לא רק בחייו,

אלא גם במוזיקה במרחבים המיניים והג'נדריאליים. אך לא רק הקול, אלא גם מאפיינים מוזיקאליים אחרים מאפשרים את המשחק הנפשי הזה של ג'נדר ומיניות, כפי שנדגים במוזיקה קלאסית לא ווקאלית.

נקרא במאמר התייחסותי של התיאוריות הפמיניסטיות בפסיכואנליזה. פרטים בהמשך.

7. **צבע הרגש.** הסולמות המינורי והמאז'ורי מדגימים היטב כיצד ריווח צלילי טכני משנה את הגוון הרגשי של היצירה. צבע ורגש נקבעים גם דרך כרומטיקה, ודרך הכלים המוזיקאליים המסוימים שנבחרים ביצירה. לעיתים מצליחה המוזיקה להביע תחושות מעורבות וסותרות, כמו בכתיבה המוזיקאלית של אריק איינשטיין וכוורת. נקרא את מאמרו של מלצר – "טמפרטורה ומרחק", וננסה להבין מהו גוון רגשי גם דרך קריאה בכתבי ויטגנשטיין, שעוזר להבחין בין רגש לקטגוריות נפשיות אחרות.

8. **פתיחת מרחבים נפשיים בקצב.** מקצבים במוזיקה משנים לגמרי את התפיסה ופותחים "משחק שפה" רגשי חדש לגמרי. נשמע את החידושים וההרחבות שעשה הקצב דרך התיפוף הייחודי של רינגו סטאר, דרך הנשיונל ודוגמאות נוספות. ננסה להבין את החשיבות של מקצב להתפתחות הנפשית דרך קריאה בתיאורטיקנים וויניקוטיאניים.

9. **שיגעון.** השיגעון הוא בדרך כלל לא תקשורתי, ובכל זאת רדיוהד ב-1997 ואלג'יר בישראל ב-2004 הצליחו לתקשר מצבים של אי שפיות. ננסה להבין מה קורה שם. איך זה מתרחש בדיסקים המופתיים של אלג'יר (מנועים קדימה) ושל רדיוהד (Ok Computer) המהווים את מה שבין קורא "התקפה על להתחבר" או דווקא ניסיון נואש להתחבר. נקרא את ביון "התקפה על חיבורים".

10. **אודה לאושר ולדיכאון.** בהמשך לשיעור 9, נדבר על אושר ומצוקה נפשית קיצוניים. משהו מאני דפרסיבי שעולה מאוד חזק במוזיקה של בטהובן. יש את האודה לאושר, שהוא כותב דווקא מתוך מקום של התחרשות. בטהובן מדגים גם מצבים של עצב תהומי, כפי שבא לידי ביטוי בפרקים מסוימים ברביעיות המיתרים שלו. חומר קריאה יינתן בהמשך. ייתכן שנשתמש בהנגדה של ההבנה של קליין לעומת זו של ויניקוט למצבים מאניים.

11. **טראומה ועמידה בין מרחבים נפשיים** (שיעור אחרון). הערבוב של ז'אנרים – הכול מהכול, הוא לא דבר חדש של המאה ה-20 (כדוגמת הפרוגרסיב רוק שערבב בין מוזיקה קלאסית לרוק). גם במאות קודמות התשמשו מוזיקאים בטריק של ערבוב בין ז'אנרים ובין מוזיקה לבין חפצים חיצוניים לה כדוגמת צעצועים, תותח, מכונת כתיבה ועוד. ערבוב בין ז'אנרים יכול להיות דווקא טראומטי וצורם, אך גם עשוי להיות פתיחה של אפשרויות נפשיות חדשות ועמידה בין מרווחים נפשיים. נסכם ונאסוף את העמידה שלנו בין המרחבים של המוזיקה ושל הפסיכואנליזה במהלך הקורס.

נשתמש במאמר של ברומברג על עמידה בין מרווחים, על מנת להבין מתי הטראומה יכולה להתאחות
במוזיקה.